

ВІДГУК

офіційного опонента

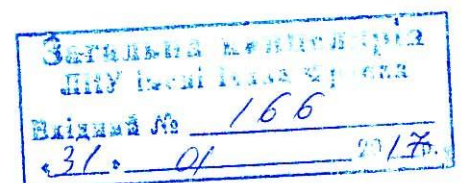
на дисертаційну роботу **Владичин Уляни Володимирівни**

на тему «**Державне регулювання іноземного банківництва в Україні**», яка
подана на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблеми забезпечення фінансової стабільності банківської системи України та формування засад ефективного державного регулювання під впливом іноземних капіталів набули останнім часом надзвичайної актуальності. Це пов'язано із недосконалістю правового забезпечення, реформуванням структури державних органів управління, втратою інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи, зниженням довіри до банків через негативні наслідки внутрішньої державної політики та впливу зовнішніх фінансових криз. Додаткової актуальності додають питання браку власних фінансових ресурсів для розвитку економіки, виведення капіталів за кордон, значний рівень корупції та олігархізації, неузгодженість українських законодавчих та нормативно-правових документів, неефективний розподіл функцій між державними органами щодо регулювання банківської системи.

Це зумовлює об'єктивну потребу в глибокому дослідженні теоретико-методологічних аспектів державного регулювання іноземного банківництва, визначення дієвого механізму та інструментів регулювання для покращення функціонування банківської системи України. Також постають питання впливу іноземних капіталів на національну свідомість, суверенітет та фінансово-економічну безпеку нашої держави. З огляду на це обрана тема дисертаційної роботи Владичин У. В. є важливою, надзвичайно актуальною в умовах сьогодення та сприяє розв'язанню науково-прикладної проблеми у сфері державного регулювання іноземного банківництва в Україні.

СТУПІНЬ ДОСТОВІРНОСТІ Й ОБҐРУНТОВАНOSTI НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові результати, висновки та рекомендації, викладені у дисертації Владичин У. В., є логічними, достовірними та достатньою мірою обґрунтованими. Автором чітко сформульовано мету, завдання, предмет та об'єкт дисертаційної роботи. Дисертантом досягнута поставлена мета дослідження – розроблення теоретико-методологічних підходів до формування механізму державного регулювання іноземного банківництва, надання практичних рекомендацій щодо його вдосконалення та підвищення ефективності функціонування банківської системи України в сучасних умовах розвитку.

Застосований теоретико-методологічний апарат дослідження дозволили здобувачу теоретично довести та емпірично перевірити основні наукові положення і рекомендації, що викладені у дисертації. Результати дослідження отримані на основі використання сучасного методологічного інструментарію: системного методу, наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, економіко-статистичного, методів моделювання, прогнозування тощо.

Обсяг і глибина проведеного дослідження засвідчує всебічне вивчення дисертантом наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріалів Національного банку України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Антимонопольного комітету України, Асоціації українських банків, Незалежної асоціації банків України, інших органів державної влади та управління.

Дисертаційна робота базується на ґрунтовному теоретико-прикладному дослідженні механізму державного регулювання іноземного банківництва в Україні та виявлення напрямів щодо його вдосконалення. Дисертант критично оцінює теоретичні положення та напрацювання щодо змісту ключових понять даної проблематики та визначає власне трактування понять «іноземне банківництво» (с. 30-31) та «державне регулювання іноземного банківництва» (с. 100), яке подано як «сукупність цілеспрямованих заходів впливу держави на

процеси руху іноземного банківського капіталу та діяльність суб'єктів іноземного банківництва». При цьому, як видно із проведеного дослідження, автор такі заходи державного впливу подає у розрізі законодавчого, податкового, конкурентного регулювання, а також банківського нагляду за суб'єктами іноземного банківництва з боку НБУ. У цьому контексті цілком логічним є підхід дисертанта щодо тлумачення поняття «банк з іноземним капіталом» (с. 26), спільних і відмінних рис з поняттям «іноземний банк» (с. 26-27) та твердженням, що «реально нерезидентам в Україні належить значно більша за офіційну частка іноземного капіталу в статутному капіталі вітчизняних банків» (с. 26).

Дослідження сутнісно-функціональної характеристики державного регулювання іноземного банківництва дозволило дисертанту виявити та систематизувати основні класифікаційні ознаки і види державного регулювання іноземного банківництва (с. 123-129), визначити функції державного регулювання іноземного банківництва в економіці держави (с. 119). Цілком логічно виділені функції об'єднано у групи: методичні, організаційно-управлінські та соціально-економічні (с. 118-122). Головною метою державного регулювання іноземного банківництва автор визначив досягнення за участі іноземних інвесторів фінансової стабільності, надійності та ефективності банківської системи, яка за допомогою побудови «дерева цілей» досягається поставленими цілями нижчого порядку (с. 117). Окрім загальних принципів, автором виділено специфічні принципи державного регулювання іноземного банківництва, які властиві саме іноземному банківництву, враховують особливості та відображають його специфіку (с. 131, 135-136).

Механізм державного регулювання іноземного банківництва, запропонований дисертантом, включає форми, методи та інструменти регулювання (с. 138), при чому автор детально поділяє кожен метод на складові, виділяє притаманні їм інструменти регулювання, за допомогою яких держава найбільш ефективно реалізовуватиме свої регулятивні функції (с. 142-150). Також дисертант вперше будує матрицю відповідності методів та інструментів з виділеними функціями державного регулювання іноземного банківництва (с. 149).

Теоретична частина дисертаційної роботи є науково коректною, логічною, з внесенням уточнень та загалом поглибленням понятійного апарату теорії державного регулювання банківництва.

Детальний аналіз розвитку іноземного банківництва в Україні в розрізі різних етапів, дозволив автору сформулювати основні тенденції, особливості та закономірності діяльності банків з іноземним капіталом, а також запропонувати методичні підходи до оцінювання структури власності банків з іноземним капіталом (с. 218-224), рівня регіонального розвитку (с. 240-247) та концентрації банків з іноземним капіталом за основними показниками в Україні (с. 248-255). Це дозволило дисертанту виявити сильні та слабкі сторони участі іноземних капіталів в банківській системі, можливості та загрози для іноземних інвесторів і на цій основі за допомогою SWOT-аналізу розвитку іноземного банківництва сформулювати стратегію входження іноземних інвесторів на український ринок.

Критичний підхід автора до виявлених переваг та недоліків відкриття філій іноземних банків в Україні та функціонування іноземного капіталу в банківській системі дозволив спростувати окремі із них, які з плином часу не мають суттєвого значення для розвитку економіки (с. 193-204). Це стосується таких окреслених науковцями переваг, як: збільшення кредитних ресурсів та зниження процентних ставок за кредитами, створення нових робочих місць, розвиток дистанційного обслуговування клієнтів тощо.

Особлива увага в дисертаційній роботі присвячена механізму та проблемам державного регулювання іноземного банківництва в Україні. Здобувач класифікує правове регулювання іноземного банківництва (с. 258-262) та визначає його інструменти (с. 264). Поділяємо думку дисертанта, що правове регулювання іноземного банківництва в Україні доцільно розглядати на підставі міжнародного та національного (державного) правового регулювання (с. 263). При цьому автор наводить основні міжнародні документи та детально вивчає українське законодавство з питань регулювання іноземного банківництва (с. 265-275). У частині регулятивної діяльності центрального банку дисертант обґрунтовує функції НБУ щодо регулювання іноземного банківництва (с. 278-297), з яких

детально аналізує саме реорганізаційні процеси в іноземному банківництві. Автор робить висновок, що «менш за все реорганізаційні процеси в іноземному банківництві пов'язані з необхідністю фінансового оздоровлення проблемних банків з іноземним капіталом, кризові явища в діяльності яких простежуються значно рідше» (с. 294). Дисертант також наголошує, що «в умовах фінансової кризи головну роль у регулюванні діяльності банків має відігравати держава» (с. 297).

Виділені дисертантом методи та інструменти податкового регулювання іноземного банківництва загалом підтримують логіку викладення матеріалу та побудову дисертаційного дослідження загалом. Автор вважає, що «податкове регулювання іноземного банківництва має відображати комплекс дій державних органів, спрямованих, з одного боку, на стимулювання активності участі іноземних інвесторів у банківську систему, а з іншого – на отримання додаткових коштів до бюджету за рахунок визначення та застосування відповідних податкових методів та інструментів до банків з іноземним капіталом і філій іноземних банків» (с. 299). Саме тому вагоме прикладне значення мають виділені напрями, які потребують поліпшення в частині податкового регулювання іноземного банківництва в Україні (с. 301), та пропозиції здобувача щодо вироблення системи стимулювання іноземного банківництва (с. 319-321). Дослідження підкріплено значним обсягом сучасних статистичних даних та розрахунків автора.

Дисертантом доведено, що існує потреба у поліпшенні конкурентного регулювання іноземного банківництва в Україні. Серед напрямів, які потребують поліпшення (с. 326), наведено «розроблення законодавчих і нормативних документів у сфері захисту конкуренції в секторі іноземного банківництва, запобігання проявам монополізації на ринку» (с. 326). У цьому контексті автор пропонує ухвалення АМКУ Положення «Про недопущення монополізації банківського ринку іноземними інвесторами» та розроблення «Правил професійної етики конкуренції у сфері іноземного банківництва в Україні» (с. 332-333).

Використання апарату кореляційно-регресійного моделювання здійснено для виявлення впливу основних показників розвитку іноземного банківництва на індикатори фінансово-економічної безпеки держави (с. 348-360). На основі проведеного аналізу автор розрахував прогнозовані значення показників та побудував песимістичний, оптимістичний та реалістичний сценарії розвитку економіки держави під впливом іноземного капіталу. Дисертантом обґрунтовано висновок, що «іноземне банківництво не має критичного впливу на розвиток економіки держави та її фінансово-економічну безпеку, а зміна окремих показників розвитку іноземного банківництва навіть покращує значення основних індикаторів фінансово-економічної безпеки держави» (с. 360).

Проведене соціологічне опитування за допомогою анкетування респондентів різних категорій населення показало в основному більшу довіру саме до банків з іноземним капіталом, порівняно з іншими банківськими установами (с. 360-363), що дало змогу обґрунтувати потребу стимулювання іноземного інвестування у банківську систему України. Розвиваючи Концепцію державного регулювання іноземного банківництва в Україні дисертант чітко обґрунтовує її етапи планування та реалізації (с. 408), визначає мету, цілі, завдання, принципи та напрями її реалізації в розрізі інституційно-правового, податкового, конкурентного регулювання та банківського нагляду з боку НБУ, а також формулює очікувані результати (с. 408-415).

Висновки до розділів дисертації та загальні висновки роботи логічно пов'язують фактичні дані, теоретичні розробки і концептуальні положення щодо формування ефективного механізму державного регулювання іноземного банківництва в Україні. Логіка дисертаційної роботи відповідає поставленій меті. Наукові положення, висновки і рекомендації мають високий ступінь наукової обґрунтованості.

НОВИЗНА НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ

Загалом наукова новизна дисертаційної роботи має теоретико-методологічний, аналітичний та прикладний аспекти і полягає у поглибленні,

систематизації та розробленні нових теоретико-методологічних і прикладних засад державного регулювання іноземного банківництва в сучасній економіці України. З-поміж основних наукових результатів, які становлять особистий внесок дисертанта, варто виділити такі:

- розроблено Концепцію державного регулювання іноземного банківництва в Україні на середньострокову перспективу (с. 408-415), яка включає основні цілі, принципи, методи, інструменти, механізми регулювання іноземного капіталу у вітчизняних банках, напрями вдосконалення діяльності державних органів влади та очікувані результати;

- обґрунтовано механізм податкового регулювання іноземного банківництва, виділено принципи та напрями покращення податкового регулювання іноземного банківництва в Україні (с. 300-301), розроблено наукові рекомендації стосовно застосування цільового тимчасового пільгового оподаткування іноземного банківництва, регресивного оподаткування за визначеною шкалою, диференційованого підходу в оподаткуванні банків з іноземним капіталом (с. 319-322);

- удосконалено структуру системи державного регулювання іноземного банківництва із застосуванням структурно-функціонального підходу, виділено її основні елементи (с. 113-123), сформовано механізм державного регулювання іноземного банківництва (с. 138), розроблено класифікаційні ознаки і види державного регулювання іноземного банківництва (с. 123-129), обґрунтовано інституційну модель державного регулювання іноземного банківництва в Україні;

- запропоновано організаційно-управлінські підходи до поліпшення конкурентного регулювання іноземного банківництва, сформовано концептуальні засади поліпшення антимонопольного законодавства у частині захисту економічної конкуренції у банківській системі та обґрунтовано доцільність ухвалення АМКУ Положення «Про недопущення монополізації банківського ринку іноземними інвесторами» та розроблення «Правил професійної етики конкуренції у сфері іноземного банківництва в Україні» (с. 332-333);

- удосконалено понятійний апарат і наукову термінологію державного

регулювання іноземного банківництва, зокрема запропоновано визначення понять: «іноземне банківництво» (с. 30-31), «державне регулювання іноземного банківництва» (с. 100), «система державного регулювання іноземного банківництва» (с. 114), «механізм державного регулювання іноземного банківництва» (с. 137), «міжнародний рух банківського капіталу» (с. 39), «правове регулювання іноземного банківництва» (с. 258), «реорганізація у секторі іноземного банківництва» (с. 288);

- набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до оцінювання рівня довіри населення до банків з іноземним капіталом, обґрунтування впливу структури власності на вибір населенням банку, сформульовано наукові положення щодо необхідності розвитку та стимулювання іноземного банківництва (с. 360-363);

- обґрунтовано конкретні напрями поліпшення інституційного середовища регулювання іноземного банківництва шляхом розвитку механізму функціонування саморегульованих організацій, діяльність яких сприятиме забезпеченню прозорості іноземного банківництва, мінімізації ризиків і загроз, впровадженню сучасної методології ведення банківського бізнесу (с. 398-401).

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що наукові положення, висновки та рекомендації автора щодо удосконалення механізму та інструментарію державного регулювання іноземного банківництва в Україні використані органами державної влади, у практичній діяльності банків, навчальному процесі з підготовки фахівців для банківської сфери.

Окремі теоретичні положення та практичні рекомендації використані у розробленні основних напрямів співпраці банків з іноземним капіталом та місцевих органів влади Постійною комісією з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та комунальної власності Львівської обласної ради. Висновки та пропозиції щодо інструментів міжнародного інституційного регулювання, форм національного регулювання і розвитку іноземного

банківництва в Україні використані в роботі Міжнародного Банку Азербайджану (м. Баку, Азербайджан). Рекомендації дисертаційної роботи щодо стимулювання залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему, контролю за іноземними банківськими капіталами враховані в ході роботи Парламентських слухань “Про шляхи стабілізації банківської системи України” та використані під час опрацювання Рекомендацій зазначених слухань Комітетом Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності. Окремі наукові положення лягли в основу розроблення методологічного інструментарію та були використані для вдосконалення форм і методів податкового регулювання Галицькою ОДПІ ГУ ДФС у Львівській області. Висновки і пропозиції дисертаційної роботи щодо механізмів лобіювання інтересів банківського бізнесу, відновлення довіри до банків використані у роботі Асоціації банків Львівщини. Результати дисертаційної роботи щодо покращення конкурентного регулювання й удосконалення антимонопольного законодавства було використано під час підготовки нормативних й аналітичних матеріалів у Львівському обласному територіальному відділенні Антимонопольного комітету України.

Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема для розроблення навчально-методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін “Банківська система”, “Банківські продукти”, “Банківське регулювання і нагляд”, “Міжнародні розрахунки і валютні операції”, “Іноземне банківництво”, “Міжнародний банківський бізнес”, “Аналіз банківської діяльності”, “Грошово-кредитна політика”, “Державне регулювання економіки”.

ПОВНОТА ВИСВІТЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях здобувача. За результатами проведеного дослідження опубліковано 42 наукові праці загальним обсягом 98,6

друк. арк., з яких автору належить 70,2 друк. арк., у тому числі: дві одноосібні монографії (14,6 і 37,1 друк. арк.), участь у двох колективних монографіях (автору належить 2,8 друк. арк.), 25 статей у наукових фахових виданнях (з них дві – у співавторстві, п'ять – в іноземних виданнях), 13 публікацій в інших виданнях. Результати дослідження були оприлюднені та отримали схвальні відгуки на 13 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, що підтверджується опублікованими тезами доповідей.

Зміст автореферату повною мірою розкриває основні положення дисертаційної роботи. Автореферат написаний відповідно до встановлених вимог, отримані автором наукові результати, висновки та рекомендації є ідентичними положенням дисертації. Матеріали дисертації і автореферату викладено науковим стилем, логічно і послідовно.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні положення та упущення:

1. Автор цілком справедливо формулює фундаментальні цілі залучення іноземних капіталів для самих іноземних інвесторів, власників банків у країні-реципієнті та банківської системи держави загалом (с. 33). При цьому в банківництві існує проблема асиметричності інформації і тому постає питання: як визначити реальні цілі іноземного інвестора для того, щоб мінімізувати ризики його діяльності на банківському ринку, забезпечити максимальний позитивний вплив на розвиток економіки, локалізувати втрати національної банківської системи та уникнути загроз суверенітету держави?

2. У підрозділі 2.3. дисертації здобувач виділяє загальні та специфічні принципи державного регулювання іноземного банківництва. Стимулювання розвитку національної економіки, на наш погляд, доцільно було б зачислити до цілей та загальних принципів державного регулювання іноземного банківництва (с. 136), а не до специфічних, оскільки, перш за все, правильно налагоджене регулювання зі сторони державних органів (а не іноземне банківництво)

сприятиме розвитку економічних показників.

3. Дисертант приділяє значну увагу глобалізаційним чинникам розвитку іноземного банківництва, при цьому досить детально аналізує діяльність наднаціональних інституцій, які мають регулювальний вплив на розвиток іноземного банківництва на міжнародному рівні (с. 42-52). Безумовно, міжнародні фінансові організації впливають на розвиток загалом банківських систем різних країн світу. Разом з тим, у роботі належним чином не знайшли свого відображення особливості впливу цих установ на державне регулювання саме іноземного банківництва в Україні.

4. Визначаючи роль НБУ в регулюванні іноземного банківництва, наголошуючи на основних функціях, які, перш за все, пов'язані з банківським наглядом і регулюванням (с. 278), не достатньо висвітлені та не показані особливості проведення державної грошово-кредитної політики через трансмісійний механізм іноземного банківництва. Актуальним доповненням до змісту роботи могла б стати оцінка механізмів купівлі-продажу іноземної валюти, проведення рефінансування НБУ банків з іноземним капіталом в Україні.

5. Досліджуючи зарубіжний досвід державного регулювання іноземного банківництва (підрозділ 5.2) та відзначаючи загалом ґрунтовний аналіз розвитку іноземного банківництва в іноземних державах, дисертанту доцільно було більше уваги приділити порівняльному аналізу регулятивної діяльності державних органів у країнах, визначити особливості та закономірності регулювання, які притаманні країнам із різним рівнем розвитку економік. У цьому контексті рекомендації щодо застосування іноземного досвіду в Україні набули б більшої конкретизації. Водночас це дозволило б запропонувати найбільш оптимальну модель державного регулювання іноземного банківництва, яку б можна було впровадити у банківську практику в Україні.

Висловлені зауваження та дискусійні моменти не мають принципового характеру, вони є лише додатковим підтвердженням багатоаспектності проблеми і не впливають на загальну позитивну оцінку якості дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ВІДПОВІДНІСТЬ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота Владичин У. В. «Державне регулювання іноземного банківництва в Україні» є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, характеризується єдністю та логікою викладення, містить науково обґрунтовані теоретичні результати і методичні положення, які мають наукову новизну і практичні рекомендації щодо розв'язання важливої науково-прикладної проблеми – поглиблення, систематизації та розроблення нових теоретико-методологічних і прикладних засад державного регулювання іноземного банківництва в сучасній економіці України. Автором досягнуто поставлену мету та завдання дослідження, основні наукові положення, висновки та пропозиції є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Зміст дисертації повністю відповідає темі дослідження та паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Автореферат дисертації адекватно відображає зміст та основні положення роботи. За оформленням, змістом і глибиною вирішення наукових проблем дисертаційна робота відповідає вимогам до докторських дисертацій, що визначені у пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656, а її автор – Владичин Уляна Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

О ф і ц і й н и й о п о н е н т:
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківської справи
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

О. М. Колодізєв

*Відсутні зауваження до спеціаліста
першої категорії 30.08.2017 р.
Машевен*